

Tamar Cohen

De wraak van de minnares

A.W. Bruna Fictie

Laat ik om te beginnen iets uitleggen.

Ik weet dat je dit misschien ziet als iets kwaadaardigs, iets griezeligs zelfs. Noem het zoals je wilt. Maar geloof me, niets is minder waar. Feit is dat ik naar een therapeut ben geweest, zoals je me had aangeraden. Zo attent van je om daaraan te denken. ‘Ik weet dat je het onzin vindt,’ dat vond ik ook, ‘maar geloof me, je zult zien dat het werkt,’ drong je op je meest bezorgde toon aan na York Way-vrijdag, toen je nog een en al schuldgevoel was. En je had helemaal gelijk. Ik zie nu al dat het werkt, werkelijk waar. De therapeute heet Helen Bunion en als ik iets vertel houdt ze haar hoofd schuin, als een musje. Ik neem aan dat ze dat doet om me duidelijk te maken dat ik haar onverdeelde aandacht heb; ze zei dat ‘alles eruit gooien’ van primair belang is voor mijn genezingsproces.

Zo zei ze het letterlijk: ‘van primair belang voor mijn genezingsproces’. Dus wat moet ik? Ik wil mijn genezingsproces niet belemmeren, en Helen Bunion is zo ontzettend bezorgd om mijn welzijn, dus dat wordt ‘alles eruit gooien’!

Goed, ik ben me ervan bewust dat je bang bent dat andere mensen dit onder ogen krijgen en dat het allemaal naar buiten komt, en geloof me, als ik ‘alles eruit kan gooien’ zonder risico dat iedereen het te weten komt, met alle problemen van dien, zal ik daar natuurlijk voor zorgen. Ik heb het allerbeste met je voor. Dat weet je. Maar ik weet zeker dat je, nadat je zelf hebt ervaren hoe goed ‘therapie’ werkt, begrijpt dat je daarin volkomen eerlijk moet zijn (of nee, welk woord gebruiken ze daar tegenwoordig ook weer voor? Transparant. Volkomen transparant), hoe pijnlijk ook. Dus dat zal ik zijn. In het belang van mijn genezingsproces. Ik voel nu al dat het werkt. Bedankt voor je voorstel.

Helen Bunion – ze wil dat ik Helen tegen haar zeg, en jij begrijpt wel waarom, maar ik vind dat heel moeilijk; het is net alsof je een lerares bij haar voornaam noemt, ergens klopt dat niet – heeft me verteld dat ik mijn emoties zou moeten ‘journaliseren’.

Wist je dat dat woord tegenwoordig in die betekenis gebruikt

wordt? Journaliseren? Het is een van die rare werkwoorden die veelvuldig door therapeuten wordt gebezigd, net als 'impacten'. Dat woord gebruikte Helen gek genoeg ook. Ze zei dat je 'rampzalig' had 'geïmpact' op mijn leven. Rampzalig is wel sterk uitgedrukt, vind je ook niet? Toch mag je ervan uitgaan dat een ervaren therapeut weet wat ze zegt, dus ik zal maar aannemen dat ze ergens gelijk heeft.

Dus nu moet ik mijn emoties journaliseren. Ook dit zal een fundamenteel onderdeel van mijn genezingsproces worden, tenminste dat wordt me te verstaan gegeven. Ik kijk er eigenlijk wel naar uit. Sinds jij bent vertrokken, mis ik iemand om mee te praten. Weet je nog hoe we alle details van ons leven beschreven in eindeloze e-mails die we de hele dag over en weer stuurden? 'Onze relatie zou nooit van de grond zijn gekomen als we een "normale" baan hadden gehad,' zei jij vaak, en dat 'normale baan' klonk uit jouw mond alsof het een zwart, slijmerig ding was dat je in je salade had aangetroffen. En je had natuurlijk gelijk. Vijftig, zeventig, honderd e-mails per dag, dat kon alleen omdat we allebei urenlang alleen achter onze computer zaten; jij in je protserige kantoor in Fitzrovia, bij de platenmaatschappij waarvan je zowel directeur als topproducer was, of anders in je kleine maar perfect verbouwde zolderkamer in je prachtige lichtroze twee-onder-een-kap (ik weet dat je altijd beweert dat je zo gesteld bent op het uitzicht op de tuinen en de daken, maar die zolderkamer leek me altijd een zeer onlogische keus voor iemand die bijna het hele huis tot zijn beschikking had. 'Sukkel op zolder' stond er altijd als afzender onder je e-mail), en ik in het afgescheiden werkhoekje van mijn armzalige driekamerwoning in Zuid-Londen, waar ik vooral in het luchtledige zat te staren.

'Mijmeringen van een sukkel op zolder.' Het berichtje kwam met een 'ping' binnen. Die onderwerpregel ging steeds heen en weer naarmate de draad langer werd, of ik veranderde hem in 'Mijmeringen van een onzichtbare vrouw in haar werkhoekje'. Steeds langere, steeds meer berichtjes waarin de bijzonderheden van ons leven zich opstapelden. Elk voorvalletje onthield ik zorgvuldig om je in een e-mail cadeau te doen. Dat ik mezelf buiten had gesloten toen ik het vuilnis wegbracht! Dat ik op zaterdag *The Guardian* kocht bij Tesco en er later achter kwam dat iemand het kunstkatern er al uit had gepikt! Nu pas, nu er niemand is om ze aan te geven,

en niemand die ze überhaupt zou willen, besef ik hoe waardeloos die alledaagse dingetjes altijd zijn geweest.

Wie anders zou er belangstelling hebben voor de rampzalige maaltijden die ik voor de kinderen maak (ja, nog steeds fajitas, vrees ik – je moest altijd lachen om mijn culinaire repertoire van twee gerechten) of voor het feit dat die oude mopperpot die altijd de stand van de gasmeter kwam opnemen me de les las omdat er zoveel dozen en tassen in de trapkast stonden? ‘U brengt me in gevaar,’ zei hij tegen me. Is dat niet hilarisch? Dat ik hem in gevaar zou brengen.

Ik vermoed dat ik die dingen ook wel aan Helen Bunion zou kunnen vertellen, en dat ze met haar schuine vogelkopje aandachtig zou knikken en ‘mmm’ zou zeggen op een bemoedigende en vooral empathische manier, maar dat zou niet helemaal hetzelfde zijn. En niet echt een efficiënt gebruik van die vijfenzeventig pond per uur! Dat was wel heel goed van je, moet ik zeggen, dat je me het gevoel gaf dat alle onzin die ik schreef van waarde was. Ik vraag me af wat je doet met al die tijd die je over moet hebben, nu je die niet meer hoeft te lezen.

* * *

Dat journaliseren is iets geweldigs. Echt, ik weet niet wat ik zou moeten als ik dat niet deed. Hierdoor zie ik in dat eerlijkheid – sorry, transparantie – echt de oplossing is. Ik voel me nu al lichter. Natuurlijk was jij altijd al voor eerlijkheid. ‘Ik heb de neiging Susan alles te vertellen,’ riep je vaak ineens. ‘Ik wil niet dat dit geheim is. Dat klopt niet met mijn gevoelens voor je. Ik wil dat de hele wereld op de hoogte is van “ons”.’ De waarheid zou ons bevrijden, zei je altijd. En toch, toen ik op het laatst voorstelde (oké, ik moet toegeven dat het meer smeken was) alles op te biechten, zodat jouw vrouw en mijn partner (bestaat er een vager woord?) een besluit konden nemen op grond van alle feiten, was de waarheid ineens iets anders, een destructieve kracht waartegen Susan en Daniel beschermd moesten worden. Zo goed van je dat je al die subtiele nuances van het woord kent. In mijn eentje zou ik het verschil ertussen nooit echt begrijpen.

* * *

Sian kwam vandaag weer langs. Dat doet ze tegenwoordig vaak. Ik denk dat ze me onverhoeds wil betrappen op een moment dat ik het niet aankan.

‘Ik voel me ontzettend verantwoordelijk,’ herhaalde ze constant na York Way-vrijdag. ‘Ik heb jullie bij elkaar gebracht. Ik was een *enabler*.’

Dat woord gebruikte ze steeds. *Enabler*. Sinds wanneer spreekt iedereen ineens therapeutentaal?

Maar ik denk dat het wel een beetje klopt. Wat hadden we moeten als Sian ons geen alibi had verschaft wanneer ik ’s avonds de deur uit ging om jou te zien, of als ze niet met ons uit eten was gegaan waarbij ze net deed alsof ze niet zag dat wij onder de tafel elkaars hand vasthielden?

‘Ze krijgt er plaatsvervangend een kick van,’ zei je altijd tegen me, en daar zat ongetwijfeld een kern van waarheid in.

Je begreep nooit echt wat ik in Sian zag, toch? In zekere zin heb je een punt. Zij is mijn enige studievriendin die er, lang nadat ik de rest ontgroeid was, in is geslaagd aan me te blijven plakken als een verdwaalde post-it op de rug van een colbert. Toen wij onze verhouding begonnen, hadden zij en ik nog maar een paar dingen die ons verbonden. Ik heb vaak gezegd dat Sian haar vrijgezelligheid uitdraagt als een schreeuwende slogan op een T-shirt, door vol te houden dat het haar eigen keuze is. Weet je nog dat etentje bij die bevriende tv-producent van je waar je ons mee naartoe nam; hoe ze met alle mannen flirtte en de rest van ons vergastte op verhalen over jongens van vijftwintig met wie ze naar bed was geweest (grappig dat ze altijd ‘fantastisch’ waren, die jonge minnaars, maar dat niemand er ooit een te zien heeft gekregen), tot ze uiteindelijk neerzeeg op een zitzak en in een taxi naar huis gezet moest worden? Alleen al om te kunnen ageren tegen alles wat de heersende stelletjesmaffia, zoals ze het noemt, vertegenwoordigde, wilde ze onze verhouding graag ‘enabelen’. Daarom heeft ze ons, ondanks het feit dat ze Daniel graag mocht (‘We begrijpen elkaar volledig,’ zei ze een keer tegen jou. Weet je dat nog? Hoe razend je toen was?), aangemoedigd, jou en mij meegesleept in de illusie van romantiek, met zijn geruststellende verhevenheid van hartstocht boven partnerschap.

‘Als het je misschien een beetje troost, Sally, hij heeft mij ook be-

lazerd,' zei ze vandaag hoofdschuddend. 'Ik ben er met open ogen ingetrapt. Ik voel me bedrogen.'

Verbaast dat jou, Clive, het domino-effect dat jouw bedrog heeft? Dat zelfs mijn beste vriendin dat zo ervaart?

Ik moet toegeven dat Sian de afgelopen paar maanden veel met me te stellen heeft gehad; ze heeft me meer dan eens van de vloer moeten schrapen, om maar een rare vergelijking te gebruiken. (Ik zie mezelf als stollend plasje vet op het keukenzeil liggen, dat je er met een scherp mes krachtig af moet krabben.) Sian reageerde eerst met verbijsterd ongeloof op het heftige nieuws over York Way-vrijdag. 'Hij kan toch niet...' 'Je bedoelt toch niet echt dat hij...' 'Niet te geloven dat hij dat...' Maar dat sloeg algauw om in woede. 'Hoe heeft hij dat in godsnaam...' 'Hoe durft hij...' Ze heeft het gevoel dat haar vertrouwen in de mens, dat toch al niet erg vast was, zwaar op de proef is gesteld. Ze voelt zich belazerd.

'Je bent er vast snel overheen,' zei ze vandaag. 'Zodra je ziet wie hij is dan, tsssj, vallen de schellen je van de ogen.'

Tsssj. Zo gemakkelijk zou het gaan.

Ik zei dat ik popelde tot het zover was. En daarna, omdat het haar blij zou maken en omdat ik wilde dat het waar was, zei ik tegen haar dat het al begonnen was. 'Ik ga met sprongen vooruit,' zei ik.

En natuurlijk ga ik vooruit. Echt. Er zijn dagen dat er hele minuten voorbijgaan waarin ik niet aan je denk.

Sian keek blij toen ik haar vertelde over mijn vooruitgang.

'Ik moet eerlijk zeggen dat ik me zorgen over je maak,' zei ze. 'Je bent de laatste tijd jezelf niet.'

Ik zei maar niet dat mezelf-zijn wel het laatste was wat ik wilde.

Sian was er nog toen Tilly en Jamie uit school kwamen.

Weet je, ik ben elke dag weer verbaasd als ze ineens het huis binnenstormen. Klinkt dat heel verschrikkelijk? Het is net alsof mijn kinderen, zodra ze 's ochtends de deur uitgaan, niet meer bestaan, en als ze 's middags thuiskomen moet ik weer helemaal opnieuw aan ze wennen. Heeft iedereen dat? Jij zou het moeten weten, want jij hebt dat allemaal al meegemaakt. Ik mis het, dat ik je niet meer over dat soort dingen kan raadplegen.

Jamie wilde me heel graag vertellen dat meneer Henshaw nog steeds afwezig was vanwege een mysterieuze aandoening. Hij scheen

te denken dat ik alles over meneer Henshaw moest weten, dus ik knikte ijverig en hoopte dat er verder niets van me werd verlangd.

Tilly keek me met die speciale blik van haar aan. Doen alle meisjes dat, vraag ik me af? Je met zo'n kwijnende blik aankijken, waardoor je het gevoel krijgt dat je iets verschrikkelijk stoms hebt gedaan? Ik neem aan dat Emily je die heeft bespaard. Dat is toch zo'n vaderskind? Die blikken bewaart ze dan zeker voor ons.

'Ik snap niet waarom je mama dat soort dingen vertelt,' zei Tilly tegen Jamie. 'Ze weet echt niet waar je het over hebt.'

'Wel waar!' Jamies gezicht werd een beetje rood. 'Ik heb er haar gisteren over verteld.'

'Oké dan.' Tilly keek me nu recht aan, een dertienjarige die me zonder blikken of blozen bleef aankijken. 'Vertel ons maar wie meneer Henshaw is.'

Helen Bunion heeft me een keer iets verteld over conflicten uitvechten met je kinderen en ik probeerde me te herinneren wat dat was. Ik wist dat het iets te maken had met het afleiden van de aandacht door hun vraag met een wedervraag te beantwoorden. Of misschien was dat nu juist wat je niet moest doen. Ik moet toegeven dat ik er een beetje wezenloos uitgezien moet hebben terwijl ik stond te dubben of ik hun aandacht nu wel of niet moest afleiden, want Sian, die de neiging heeft kinderen te behandelen als niet al te snuggere leveranciers die duidelijke instructies en een stevige aanpak nodig hebben, mengde zich in het gesprek: 'Je moeder voelt zich de laatste tijd niet zo goed.'

Twee paar kinderoogen namen me plotseling belangstellend op.

'Wat is er dan met haar aan de hand?' Ik vond het een tikje bizar dat Tilly over mij sprak alsof ik er zelf niet bij was. Maar ergens was ik ook opgelucht. Als ik niet rechtstreeks werd aangesproken, hoefde ik ook geen antwoord te geven. 'Ik vind dat ze er goed uitziet.'

Jamie was daar niet zo zeker van. 'Haar ogen lijken wel wat kleiner, alsof ze gekrompen zijn.'

'Ik slaap niet zo goed, dat is alles,' zei ik tegen hen. Dat is een goed antwoord voor een moeder, toch? Dat je probeert je eigen problemen te bagatelliseren om je kinderen niet te verontrusten? (Tegenwoordig moet ik me steeds afvragen wat goed is en wat niet. Het is alsof ik voor het eerst de rol van moeder moet instuderen, zonder dat ik daar echt roeping voor voel.)

Jamie kwam naar me toe en gaf me een knuffel, met één oog op Sian om te zien of het goed was. Tilly bleef waar ze was en wikkelde langzaam een haarlok om haar vinger.

‘Je zal je wel ergens schuldig over voelen,’ zei ze.

Sian wierp me een betekenisvolle blik toe. Door dat woord ‘schuldig,’ natuurlijk. Maar het is me volkomen duidelijk dat Tilly me alleen maar zat uit te dagen. En ik voel me eerlijk gezegd niet schuldig. Nergens over. Ik ben ervan overtuigd dat het eigenlijk wel zou moeten, maar het is echt niet zo. ‘Schuldgevoel is zo vulgair,’ zei je altijd smalend. Je vond het een overbodige emotie. En natuurlijk had je gelijk. Heel slim van je om emoties op die manier in te delen; al naar gelang hun zinvolheid. Ik moet dat ook gaan doen, echt. Het schrappen van overbodige emoties moet je innerlijk leven zoveel efficiënter maken. Jij moet wel de Volkswagen van het innerlijk leven hebben, Clive. Dat moet ik je nageven.

* * *

Weet je, ik kan het je vergeven dat je, ook al had ik je gesmeekt me te waarschuwen als je me zou gaan dumpen, me op York Way-vrijdag toch naar dat restaurant hebt laten komen, vol ongeduld om je weer te zien en met ongewassen haar en mijn op een na beste spijkerbroek. Ik kan het je vergeven dat je me vertelde dat het voorbij was nog voordat ik mijn jas had uitgetrokken en daarna verwachtte dat we een manier zouden vinden om de volgende drie martelende uren vol te krijgen, ik met mijn arm nog halverwege mijn mouw. Ik kan je die vreselijke, kwellende, pijnlijke lunch vergeven waarbij de serveerster onzeker om de onaangebroken gerechten heen bleef drentelen met een glimlach die zo gespannen was dat hij elk moment kon knappen, terwijl ik probeerde ieders blik te mijden. Ik kan je zelfs vergeven voor het feit dat je om een bonnetje vroeg (zelfs een afscheid schijnt aftrekbaar te zijn van de belasting). Maar wat ik je niet kan vergeven is de manier waarop je, zodra we buiten waren en ik zei dat je moest gaan, dankbaar wegrende. Je was al halverwege York Way, met je laptoptas hardnekkig bonkend op je rug, toen ik besepte dat je me letterlijk huilend in de regen liet staan.

Malle Sallieeeee, schreef je altijd in je e-mails.

Voordat je iets zegt: ik weet dat je kwaad op me bent. Ik kreeg gisteravond je e-mail en ik doe mijn uiterste best om te begrijpen hoe je je voelt. Mijn begrip wordt echt beter door dat journaliseren. Ik denk dat je er tevreden over zou zijn. 'Probeer het alsjeblieft een beetje te begrijpen,' smeekte je vlak voordat je me op York Way-vrijdag huilend achterliet. 'Probeer het gewoon vanuit mijn gezichtspunt te bekijken.' Ik geloof dat ik daar nu een beetje beter in word, in dat empathische gedoe, dat bekijken vanuit andermans gezichtspunt. Er is veel voor te zeggen.

Dus nu vraag ik jou om te proberen het vanuit mijn perspectief te zien. Een beetje empathie te tonen. Je moet op dat gebied al veel hebben opgestoken van je eigen therapeute. God weet dat je vaak genoeg bij haar bent geweest. Je hoorde jezelf nu eenmaal altijd al graag praten. Ik weet nog hoe zelfgenoegzaam je deed na die eerste afspraak met je therapeute. 'Ik heb haar helemaal op het verkeerde been gezet,' kraaide je. 'Ze wist totaal niet wat ze van me moest denken. Ik paste in geen van die hokjes van haar.' Maar toch zou je mogen verwachten dat je iets hebt meegekregen van al die sessies, enige zelfkennis. Dus ik hoop dat je het zult begrijpen.

Gisteravond begon ik dus na te denken over Susan en ik vroeg me af wat voor iemand ze was. Ik weet dat Susan en ik niet echt boezemvriendinnen zijn geweest; dat Australische accent kan echt een obstakel zijn, vind je ook niet, ook al is het na dertig jaar in het Verenigd Koninkrijk wel wat gesleten. We waren meer goede kennissen. Maar ik mocht haar altijd. Soms dacht ik wel dat ik haar meer mocht dan jij. 'Ik wil niet dat Susan alleen komt te zitten,' zei ik dan grootmoedig. 'Dat verdient ze niet.' Of 'Hoe kunnen wij ons geluk bouwen op het ongeluk van Susan?'

Je trok dan altijd een gepijnigd gezicht als ik zo praatte. 'Ik voel me verschrikkelijk tegenover Susan,' zei je dan (dat waren de woorden die je altijd gebruikte om je schuldgevoelens tegenover haar uit te drukken: 'verschrikkelijk', 'vreselijk', 'rot'). 'Maar als twee mensen zo verliefd zijn als wij, hebben we toch de plicht om samen te zijn, gelukkig te zijn?' En trouwens, Susan zou het best redden, zei je altijd. Ze was zo'n capabele vrouw, ze had zoveel in huis. Als je dat zei leek het wel alsof je het over een provisiekast had.

Ik moet wel toegeven dat het woord 'loeder' in die e-mail van gisteravond me stak. Weet je, ik heb met het lezen ervan moeten stoppen en heb zelfs e-mails uit het verleden opgezocht, vrolijker e-mails, zoals die waarin je schreef dat je iedereen zou vermoorden die mij ooit iets zou aandoen. 'Ik weet dat het onnozel klinkt, maar dat gevoel wek je bij me,' stond er. 'Het is heel primitief.'

Primitief. Wat een interessante woordkeuze. Weet je, nu ik eraan denk, beschrijft dat wel zo'n beetje mijn gevoel op dit ogenblik. Primitief.

Het interessante is dat ik denk dat ik zelfs onbewust hoopte dat de jij van die eerste e-mail me zou beschermen tegen de jij van die tweede. Is dat niet idioot? Dat moet ik eigenlijk onthouden en de volgende keer aan Helen vertellen. Ze is heel erg tuk op het onbewuste. Het zou zoiets zijn als een appel meenemen voor de juf.

Maar goed, gisteravond dacht ik dus na over Susan. Dat doe ik vaak sinds die keer dat je zo'n levendig beeld schetste van jullie leven samen. Het is heel nuttig geweest, want nu kan ik voor me zien wat ze op elk tijdstip van de dag doet. Op de een of andere manier brengt me dat veel dichterbij haar. Ik weet dat jullie na het eten vaak samen naar de eerste verdieping van jullie mooie huis in St. John's Wood piepen, naar een knusse, zachtblauwe kamer met openslaande deuren die uitkomen op een ommuurd dakterras. Daar gaan jullie op de enorme designerbank liggen, samen met Susans stokoude, winderige teckel, om kranten te lezen of tv te kijken, waarbij jullie commentaar geven op wat jullie zien of lezen.

'Gewoon wat gebabbel, weet je,' stelde je me altijd gerust. 'Heel anders dan de diepe gesprekken die jij en ik altijd hebben.'

Gisteravond wist ik het dus even niet meer. De avonden zijn zo lang, dat gapende gat tussen het avondeten en de vergetelheid. (Heb jij dat nou ook?) En ik begon me voor te stellen hoe Susan en jij in de dikke fluwelen kussens lagen te relaxen. Ik was jullie in gedachten al gevolgd in jullie dagelijkse gewoontes. Ik wist dat jullie in de glanzende keuken met de hoge kasten en het glazen plafond hadden gegeten, aan een vierkante tafel van blond hout, waaraan Daniel en ik tijdens verscheidene etentjes hebben gezeten (heel raar om daar nu aan te denken). Jullie hadden waarschijnlijk gegeten met zoon Liam, die ik nooit heb ontmoet, en een van zijn mooie kakkerige vriendinnetjes met hun grote tanden, hun glanzende

haar en hun onmogelijk lange benen, en nadat je alles had opgeruimd – jouw manier om je waardering te laten blijken voor alle culinaire heerlijkheden die Susan mee naar huis had gebracht van haar luxe cateringbedrijf (succesvol zakenvrouw, ex-model, echtgenote, moeder, en bijzonder, bijzonder capabel) – zouden jullie samen naar boven zijn gegaan.

En ineens kwam ik op het idee om Susan te bellen. Niet lachen, maar ik heb altijd gedacht dat wij het onder andere omstandigheden best goed met elkaar hadden kunnen vinden. Soms ging ik zover dat ik me voorstelde dat ik langsging voor een kop koffie op Susans vrije dag, en dat we samen aan de keukentafel kletsten terwijl jij boven in je werkkamer zat te werken op je hypermoderne iMac. Misschien zouden we later met z'n drietjes ergens kunnen gaan lunchen.

Dus ik belde Susans nummer. 'Dat is lang geleden,' zei ze, en ik stelde me voor dat ze jou vragend zag kijken en geluidloos het woord 'Sally' zei voordat ze weer achterover in de kussens zeeg, zodat ze niet zag dat je lippen een 'o' vormden en in die stand bleven staan, of dat je vingers trilden toen ze zich om de rand van *The Times* klemden.

Ik wist niet eens wat ik zou gaan zeggen totdat ik haar stem hoorde. Dat jammerlijke down-underaccent geeft haar stem iets zakelijks, vind je ook niet, passend bij haar lange, atletische postuur, zoals ik me dat voorstel van een gymlerares. (Niet dat ik zelf ervaring heb met zulke dingen.) 'Haal diep adem en ga een paar rondjes rennen, dan voel je je binnen de kortste keren weer tiptop,' zou je van zo'n stem verwachten. Susan zou vast niet veel tijd hebben om te journaliseren. 'Ga de stad in en koop een leuk jurkje, of trakteer jezelf op een weekendje Marrakesh,' zou ze waarschijnlijk zeggen. 'Veel beter dan in een donkere kamer zitten zwelgen in je eigen elende.'

Ik herinner me van lang geleden, toen we jullie nog niet zo lang kenden, dat we ergens met een stel mensen bij elkaar waren en dat Susan het toen over pensionering had; ze zou recht hebben op een flink deel van het jouwe, ongeacht wat er gebeurde. 'Je moet jezelf in bescherming nemen, weet je,' zei ze. 'Als Clive en ik ooit zouden scheiden, zou ik hem helemaal uitkleden.' Je had net als iedereen gelachen, ook al had ik het gevoel dat je die tekst al honderd keer

van haar had gehoord. Ik vraag me af of die opmerking ineens door je hoofd schoot toen je me gisteravond aan de telefoon hoorde, en Susan geluidloos ‘Sally’ zag zeggen. Ik hoop niet dat je je daardoor al te ongerust bent gaan maken. ‘Ongerustheid is zo’n zinloze emotie,’ zegt Helen altijd. Ik vertel haar maar niet dat zinloosheid een van mijn specialiteiten is.

Hoe voelde het, vraag ik me af, om daar op die designerbank te luisteren naar hoe je vrouw zat te kletsen met je minnares? Oeps, ik bedoel natuurlijk ex-minnares. Ik kan me niet voorstellen dat dat aangenaam was, hoewel ik ervan overtuigd ben dat je je gebruikelijke nonchalance wist voor te wenden. Ik stel me voor dat je je, elke keer dat het even stil was (en, laten we wel wezen, dat is niet heel vaak als je in gesprek bent met Susan, hoewel ik mijn best deed om mijn mannetje te staan), afvroeg wat ik zei. Ik stel me voor dat je hart behoorlijk tekeering, ondanks het advies van de dokter om spanningen tot een minimum te beperken. (Dat was een van de redenen die je me opgaf voor het beëindigen van de relatie, weet je nog?) Dat al die spanningen van je dubbelleven hun tol eisten van je gezondheid. Je rolde zelfs je mouw op om de huiduitslag in de holte van je elleboog te laten zien. ‘Ik moet nu in de eerste plaats aan mezelf denken,’ zei je, zonder ook maar een greintje ironie.

Ik moet zeggen, Susan was heel vriendelijk aan de telefoon, heel spraakzaam, alsof ik had gebeld op een moment dat ze zich verveelde en ze blij was met de afleiding. Ze wilde precies weten hoe het met me ging.

‘Het is zo lang geleden dat we jou en Daniel hebben gezien,’ zei ze hartelijk. ‘Jullie moeten gauw eens komen eten.’

Ik kon me de uitdrukking op je gezicht voorstellen. Ik had er wat voor over gehad om die te zien, echt.

‘Dat lijkt me enig,’ zei ik haar, naar waarheid. ‘Maar waarom gaan we eerst niet eens lekker met z’n tweetjes een avondje uit, zonder de mannen?’

‘Goed idee. Mannen zijn zo lastig. Ik weet niet hoe Daniel is, maar Clive is zo’n ouwe knorrepot.’

Ik lachte.

‘Dan kunnen we in elk geval gezellig kletsen,’ zei Susan.

Anderhalf uur later verscheen je e-mail. *Verzonden vanaf mijn iPhone* stond eronder en ik stelde me voor dat je je in je kamer met

aangrenzende badkamer had opgesloten en de koude kraan had laten lopen om het geluid van de toetsen te overstemmen.

Ik moet zeggen dat je vreselijk uit je doen leek in die mail (die trouwens meer tikfouten bevatte dan ik ooit in zo'n kort berichtje heb zien staan; hebben iPhones geen spelfunctie?). Ik begrijp natuurlijk wel waarom dat telefoongesprek met Susan je zal hebben dwarsgezet. Geloof me, ik ben niet zo ongevoelig als je schijnt te denken. Maar 'loeder' vind ik toch een tikje overdreven.

* * *

Citalopram. Zo heten die gelukspilletjes die ik van de dokter heb gekregen. Ik wil ze steeds Cilit Bang noemen. Béng en al het vuil is weg! Helen Bunion zou het geweldig vinden. Al die verborgen symboliek. Word jij mettertijd misschien ook een stukje vuil, Clive? Malle Salliee...

Toen ik die dokter voor het eerst bezocht, zat ik in elkaar gedoken op de plastic stoel vlak naast haar bureau en voelde ik me net een uitgedroogd, leerachtig stukje turf dat uit het veen was opgegraven. Ze was ergens in de twintig en verving de arts bij wie ik al jaren ingeschreven sta maar bij wie ik zelden kom. Ze had lang, golvend blond haar en ze droeg een perfect passend rokje en kniehoge, lichtbruine suède laarzen, zo zacht dat je zin kreeg om je voorover te buigen en er met je vinger kruisjes en rondjes in te tekenen. Ze keek me opgewekt aan met haar onberispelijk (maar discreet) opgemaakte ogen en zei: 'En, wat kan ik voor u doen?' Op dat moment begon ik natuurlijk te huilen bij het idee dat iemand misschien iets voor me kon doen, of dat iemand het zelfs maar wilde proberen.

Toen ik huilde deed ze iets raars met haar mond, ze tuitte haar lippen en kneep ze heel strak op elkaar en terwijl ze me recht aankeek knipperde ze een beetje met haar ogen, waarbij haar vingers hoopvol boven het toetsenbord bleven hangen, klaar om het vakje 'huidige klacht' in te vullen. Terwijl ze wachtte tot ik was opgehouden met huilen, deed ze hetzelfde als wat Helen altijd doet: ze hield haar hoofd schuin terwijl haar mond in dezelfde stand bleef staan. Ik vraag me af of dat iets is wat alle artsen leren tijdens de les Compassie. Doet jouw zielknijper dat ook? Ik veronderstel dat jouw

particuliere psychiater een cursus Compassie voor gevorderden heeft gevolgd? Misschien is dat schuine hoofd alleen iets voor artsen die zijn aangesloten bij de nationale gezondheidszorg.

‘Arme jij,’ zei ze.

Terwijl ik zat te huilen, en het blonde doktertje haar hoofd schuin hield en haar lippen tuitte, zag ik mezelf ineens door haar ogen: weer zo’n vrouw van in de veertig in een bruine anorak (nou ja, eigenlijk heet dat een parka) die op een doordeweekse middag bij de dokter zat te snikken, en daardoor moest ik nog harder huilen, diepe snotterige snikken die in me opwelden als braaksel. (In gedachten zie ik je fronsen bij die vergelijking. ‘Je hoeft het niet erger te maken dan het is,’ zou je op berispende toon zeggen. ‘Het verhaal spreekt voor zich.’ Je zag jezelf altijd graag als woordkunstenaar: ‘Als ik tijd heb, ga ik een roman schrijven,’ zei je vaak, alsof het zo iets was als het aftappen van een gebrekkige radiator.)

Toen ik wat gekalmeerd was en vijf tissues uit de vierkante, pastelkleurige doos die op de plank boven haar computer stond had vol gesnotterd, vroeg ze me waardoor ik zo van slag was. Toen zat ik in een lastig parket. Ik wilde haar de waarheid vertellen, omdat ik echt de hulp wilde aannemen die ze me zo lief aanbood, maar dit was per slot van rekening ook de praktijk van onze huisarts. Ik wilde niet dat mijn kinderen hier later voor een herhalingsrecept tegen astma of een onverklaarbare uitslag diezelfde arts aantreffen, die als ze me aankeek snel even samenzweerderig die lippen tuitte. Ik wilde niet dat ze medelijden met hen had als ze hun tong bekeek of met een lichtje in hun oor scheen, in de wetenschap dat hun moeder een slettenbak was. Snap je mijn probleem?

Dus vertelde ik haar tussen het snikken door dat mijn leven een puinhoop was, mijn relatie uitzichtloos, mijn financiële toestand een ramp, en mijn carrière een farce. Ik vertelde haar alle feiten; op één na. Ik vertelde haar niet over jou. Ik weet trouwens eerlijk gezegd niet of ze wel interesse had in de hele waarheid en niets dan de waarheid. Ze had veel meer belangstelling voor het formulier dat ze me wilde laten invullen, met heel veel mogelijkheden, waarop ik moest aangeven hoe vaak die op mij van toepassing waren. Toen ze me vroeg of ik weleens het gevoel had dat ik beter dood kon zijn, keek ze heel bedroefd toen ik een cirkel zette om nummer drie: ‘regelmatig.’ Ik was blij dat ik niet voor optie 1 had gekozen: ‘bijna

altijd', wat veel dichter bij de waarheid was. Wie vindt er niet dat je beter dood kunt zijn, als je de keuze hebt?

Tussen mijn gesnotter door vroeg ik de meelevende dokter 'iets om te slapen'.

'Ach ja, dat is echt vreselijk hè, slapeloosheid,' zei ze, en haar lange blonde haar zwiepte heen en weer toen ze bedroefd haar hoofd schudde om haar oprechtheid kracht bij te zetten. 'Maar weet je, slaapmiddelen zijn maar een tijdelijke oplossing. Ze doen namelijk niets aan het onderliggende probleem.' Bij het woord 'onderliggende' zakte haar stem ineens een octaaf, alsof het iets onaangenaams was. 'Dus die schrijven we niet zo snel voor. We geven de voorkeur aan alternatieven, zoals cognitieve gedragstherapie of, in sommige gevallen, antidepressiva.'

Met een waterige blik keek ik over het zakdoekje dat ik tegen mijn neus gedrukt hield en vroeg: 'Werkt een van die twee snel genoeg om vannacht te kunnen slapen?'

Het blonde doktertje lachte alsof ik iets heel grappigs had gezegd. 'Ik ben bang dat antidepressiva pas over een paar weken aanslaan, en therapie is iets voor de langere termijn.'

'Dus ik moet eerst een paar weken wachten voordat ik weer eens fatsoenlijk kan slapen?' vroeg ik haar stompzinnig.

De lippen werden weer op elkaar gefrommeld.

'Arme jij,' zei ze voor de tweede keer, waarop ik opnieuw begon te blèren. 'Je hebt het echt moeilijk, hè? Maar ik ben bang dat je de eerstvolgende paar weken nog even de tanden op elkaar moet zetten. Hou jezelf maar voor dat het niet lang zal duren, en dat je je over een paar weekjes beter voelt.'

Een paar weekjes?

Is ze helemaal gek?

* * *

Ik heb het gisteravond zo leuk gehad met Susan. Ze is zo grappig. Ik snap wel waarom je met haar getrouwd bent.

Ik probeer te bepalen wat het leukste deel van de avond was, maar weet je, ik geloof eigenlijk dat dat van tevoren was. Klinkt dat maf? Tijdens het douchen en dubben over wat ik aan zou trekken stelde ik me namelijk voor wat er zich afspeelde bij jou thuis, en

wat er misschien door je hoofd ging terwijl je toekeek hoe Susan zich optuttede voor haar afspraak met mij. Heb je geprobeerd een subtiele waarschuwing te geven, vraag ik me af. Zei je: 'Sally is nooit echt stabiel geweest, weet je?' Of, je favoriete uitspraak: 'Zij is een van die trieste, geestelijk beschadigde vrouwen.' Ja, dat zou je best gezegd kunnen hebben. Susan zou daarop natuurlijk scherp maar vriendelijk reageren. 'Ach, jij bent gewoon een vrouwenhater,' heeft ze misschien berispelend gezegd. 'Sally is gewoon in sociaal opzicht een beetje onhandig. Ik heb in elk geval met haar te doen.' Susan is iemand die grossiert in hopeloze gevallen. Het was een van die dingen waar je altijd verbitterd je beklag over deed. 'O, er zal wel weer een van Susans onaangepaste types thuis zitten rond etenstijd,' verzuchtte je dan. Of: 'We moesten een van Susans gestoorden meenemen op vakantie.'

We begonnen ons avondje in de Coach and Horses, in Greek Street. Ach, wat stom van me. Natuurlijk weet je waar de Coach and Horses is. Daar ben ik voor het eerst met jou geweest. Zoek er in hemelsnaam niets achter dat ik die tent heb uitgekozen. Het was toevallig de eerste gelegenheid die me te binnen schoot toen ik een afspraak maakte met Susan. Het is voor ons allebei alleen heel gemakkelijk te bereiken, meer is het niet. Maar ik kan niet zeggen dat de ironie ervan me ontging, en ik geef toe dat ik even moest grinniken toen ik Susan naar precies hetzelfde tafeltje loodste als waar we hebben gezeten toen jij me ten huwelijk vroeg. Misschien ben je dat voorvalletje vergeten. Je had een van die periodieke dieptepunten gehad waarin je onzeker was over het voortbestaan van onze relatie en je mailde me heel opgewonden dat je een soort plannetje had bedacht.

Toen ik me door de menigte heen had weten te persen – het is er altijd zo druk, weet je nog? – zat je daar met een grijns van oor tot oor te wachten.

'Ik weet dat je het mal gaat vinden,' zei je. Wat klonk dat woord 'mal' toch altijd belachelijk uit de mond van iemand met het voorkomen van een ex-boxer, met je weerbarstige krullen en je ietwat geplette, veelvuldig gebroken neus. 'Maar ik heb iets bedacht waardoor we ons allebei misschien wat zekerder voelen.'

Ik voelde me toen opgelucht, weet ik nog. Eindelijk had je een oplossing gevonden waardoor ons leven geen puinhoop meer zou

zijn en eentje waaraan onze gezinnen niet kapot gingen. Ik nam plaats op de stoel tegenover je, met een blos op mijn wangen van mijn wandeling door Soho Square, en keek je hoopvol aan, wachtend tot je met de oplossing kwam waar we al zo lang naar hadden gezocht.

‘Ik wil je vragen om met me te trouwen!’

Mijn gezicht moet echt boekdelen hebben gesproken, want jouw zelfingenomen glimlach verdween al langzaam van je gezicht toen ik er het enige belangrijke feit uitflapte dat jij over het hoofd gezien scheen te hebben: ‘Maar je bent al getrouwd!’

Je keek daarop een beetje boos en geërgerd, alsof je het muggenzifterig van me vond dat ik op dit bijzonder romantische moment zo moeilijk deed over een technisch detail.

‘Ik weet dat ik getrouwd ben,’ zei je, duidelijk gekwetst. ‘Ik wilde je alleen duidelijk maken hoe serieus ik het met je voorheb. Ik wilde je laten zien hoe toegewijd ik ben.’

‘Hoe kun je mij toegewijd zijn als je je vrouw al trouw hebt beloofd?’ vroeg ik je, naar mijn idee toch een redelijke vraag.

Weer trok er een wolk van ergernis over je gezicht.

‘Ik dacht dat je er blij mee zou zijn,’ zei je, en je klonk kleintjes en zo gekwetst als een overrijpe pruim.

Hoe ironisch, dat het enige huwelijksaanzoek dat ik ooit heb gehad (ik tel Daniels ‘Huwelijken zijn zonde van het geld maar we zouden toch eens moeten kijken of het belastingtechnisch gezien de moeite waard is’) van een getrouwd man afkomstig is.

Ik hield van je ik hield van je ik hield van je.

Susan zag er wat ouder uit, vond ik (hoewel ze met haar zesenvestig jaar niet veel ouder is dan ik), maar ook vrediger. Sorry, nu lijkt het wel of ik het over een dode heb. Wat ik bedoel is dat ze er niet meer zo uitgemergeld uitziet als in het laatste jaar van onze verhouding. Niet dat ik echt de kans heb gekregen om haar in die tijd goed te bekijken, dat begrijp je. Uit schuldgevoel keek ik constant van haar weg, en zo kwam het dat ik alleen fragmenten van haar zag als ik vlak langs haar keek – een blauw oog, als een kiezelsteen in een diep nat zand gedrukt, een mondhoek, omlaag getrokken als door een onzichtbare draad, en de gespleten haarpunten van

haar steile asblonde haar die in zonlicht duidelijk te zien zouden zijn.

Maar gisteravond leek ze zachter, stralender, voller. Haar glimlach had niet meer dat vermoeide. Ze was zoals altijd in het blauw, maar ze droeg een wit jasje over haar jurk, met een kraag met lovertjes die schitterden als het licht in de pub erop viel. Ze maakte een levenslustige indruk.

‘Je ziet er fantastisch uit,’ zei ik naar waarheid.

‘Bedankt, lieverd, jij ook.’

Het was aardig van haar om te liegen, maar ik kon zien dat ze een beetje geschrokken was. Na de laatste keer dat wij elkaar hebben gezien, heb ik mezelf namelijk niet meer zo goed verzorgd. (Is het echt drie maanden geleden, dat ik ineengedoken in de regen op York Way stond te huilen?) Verdriet heeft me uitgehold met een botte lepel, en sporen achtergelaten in het weke vlees. Mijn haar vertoont de veelzeggende strepen van zelf aangebrachte verf, de wortels zijn zo rood als bloedsinaasappels op de plaatsen waar chemische stoffen zijn geabsorbeerd door gretig grijs, de rest is roodbruin, als roestig ijzer. Ik ben afgevallen (o, de wonderen van het Ellendedieet!) dus mijn huid valt nu als een slecht zittend pak om me heen en de beenderen op mijn borstkas steken naargeestig naar voren. Gelukkig kon ze mijn benen niet zien, waar de haren als onkruid tieren nu niemand ze meer ziet.

‘Sorry dat ik te laat ben,’ zei ze gehaast, en ze schudde haar haar los en probeerde niet te kijken naar de donkere kringen onder mijn ogen of mijn vingers die trillen van de citalopram. ‘Clive wilde dat ik meeding schoenen kijken. Hij is zo’n klein kind als het om dat soort dingen gaat. Dus mijn schema voor deze dag is totaal in de war geschopt.’

Ik stelde me jullie twee voor, turend in de etalage van de schoenwinkel. Het was waarschijnlijk die ouderwetse herenschoenwinkel bij Hampstead; je hebt me weleens verteld dat dat de enige zaak is waar je schoenen wilt kopen. Ik weet nog hoe opgewonden je was toen je die bruine suède brogues daar had gekocht en wat een heisa je maakte toen ze vuil werden tijdens onze wandeling rond het oude psychiatrisch ziekenhuis van Shenley in Hertfordshire. Al die jaren zijn we op plaatsen geweest die we met opzet uitkozen omdat geen enkel ander redelijk denkend wezen daar naartoe zou gaan.

Al die lunches in pubs in anonieme dorpjes langs de A1, met gebloemde kussens op de stoelen en dagmenu's, drie gangen voor negen pond vijfnegentig.

Ik dacht daar allemaal aan terwijl Susan me vertelde over haar leven, over hoe hard ze gewerkt had en hoe ze ernaar uitkeek om volgende week met jou naar Schotland te gaan, naar het huis van je oude vriend Gareth Powell, de historicus.

'Het is een prachthuis,' vertelde ze me, 'met alles erop en eraan: flagstones, grote open haarden, een huishoudster die je kopjes thee en zelfgebakken taart brengt.'

Nou, ik heb me toen verschrikkelijk in moeten houden om de lijst niet aan te vullen met 'wat dacht je van de verschoten Perzische tapijten of het hemelbed met die prachtige lakens van Egyptische katoen?'

Maar ik ben malle Pietje niet, dus ik heb niets gezegd. En ook niet hoe vaak je me had gesmeekt om een excuus te verzinnen om 'een nachtje buitenshuis' te verblijven en met jou mee te gaan naar Schotland. Dat je het al helemaal had geregeld met Gareth, die het wel spannend vond om iets te kunnen doen voor een liefdespaartje. (Vreemd dat je me op het laatst, tijdens die pijnlijke, eindeloze lunch, vertelde dat hij je had aangeraden om met me te kappen. 'Je zult altijd van haar houden, ouwe jongen,' had hij blijkbaar tegen je gezegd, de schijnheilige rokkenjager. 'Maar je moet Susan een tweede kans geven. Dat is de correcte handelwijze.') Je had een aanlokkelijk beeld geschetst van de tijd die we in Schotland zouden doorbrengen ('Maak er twee nachtjes van,' had je gefleemd. 'Alsjeblieft.') We zouden om zes uur opstaan en over het pad wandelen dat vanaf de tuin over de rotsen naar het strand leidde. 'Dan gaan we kiezelsteentjes in het water gooien,' zei je, 'en we gaan op de grote rots zitten, helemaal aan het eind, en we trekken onze schoenen en sokken uit en laten onze voeten in het water bungelen. En 's nachts gaan we op de grote oude sofa voor de haard liggen met zijn dikke, verende kussens en bedrijven de liefde, en dan draag ik je naar bed, en dan bedrijven we nog een keer de liefde.' (Ik zei maar niets over je zwakke rug terwijl jij je zo liet meeslepen door je kitscherige, romantische fantasietjes.)

Dat ging er dus in me om toen Susan beschreef hoe ze uitkeek naar die minivakantie in Schotland. Natuurlijk was het me nooit

gelukt om een hele nacht bij je te blijven, laat staan twee, maar ik had het me in gedachten heel vaak voorgesteld. Het huis, de huishoudster, de haard, de bank. Wij, alleen wij met z'n tweetjes. Alleen is het nu geen 'wij' geworden. Het zijn Susan en jij die vroeg in de ochtend naar het strand wandelen – jij houdt haar hand vast om haar over de rotsen heen te helpen – en jullie zitten naast elkaar met bungelende voeten te praten over manieren om jullie huwelijk te veranderen, om het sterker te maken.

O ja, Susan, heeft me alles verteld over de moeilijke tijd die jullie hebben doorgemaakt, maar ook dat jullie nu meer praten dan ooit. Ik vond het heel ontroerend dat ze zo open tegen me was, echt. Ik had niet verwacht dat het zo persoonlijk zou worden, persoonlijker dan we ooit zijn geweest, maar zoals Susan zelf zei, is ze door al dat praten en die relatietherapie die jullie onlangs hebben gedaan duidelijk meer 'in contact' met haar emoties.

Vind je dat trouwens geen grappige woordkeuze? 'In contact met mijn emoties'. Alsof het ook mogelijk is om daar niet mee in contact te zijn, alsof je ze kunt losmaken als een rugzak, neer laten vallen en achter je kunt laten. Ik wou dat ik dat kon. Misschien kan ik eens aan Helen Bunion vragen of ze me kan helpen me los te maken van mijn emoties. Misschien kan ik een psychologische oefening doen (Helen is dol op psychologische oefeningen). Of misschien kunnen we een rollenspel doen. Dan speel ik mezelf, en zij de rugzak, of vice versa. Of misschien is er een visualisatietechniek voor. Ik zou kunnen visualiseren dat ik die irritante emoties achter in een la stop, of in een doos op zolder.

Het was raar om Susan te horen praten over contact met haar emoties, omdat ze altijd zo'n nuchter, praktisch type leek. Tot gisteravond zou ik gedacht hebben dat ze emoties beschouwde als amandelen die je kon laten weghalen als je er last van had. Maar ik moet je zeggen, gisteravond heb ik een totaal andere kant van haar gezien. Het heeft me de ogen geopend, werkelijk. Zo vertelde ze me bijvoorbeeld dat jullie op dit moment een 'excessieve binding' hebben. Zo noemde ze het. Ook weer echt therapeutenjargon, lijkt me. Natuurlijk zei ze het met een spottend lachje en maakte ze daarbij aanhalingstekens in de lucht. Ik had eerst geen idee waar ze het over had; het leek me een overdreven soort empathie. Maar Susan legde uit – wat schuchter voor haar doen – dat een echtpaar na een

huwelijks crisis vaak ineens ‘als konijnen’ tekeer kan gaan, ook na bijvoorbeeld al zesentwintig jaar huwelijk. Blijkbaar heeft jullie relatietherapeut gezegd dat het volkomen normaal was. ‘Geniet ervan,’ had ze gezegd.

Meteen na York Way-vrijdag begon ik te dromen dat ik met een mes werd opengereten. Gefileerd en in stukken gehakt. Eerst dacht ik dat het kwam doordat het einde van onze relatie als een fysieke aanval voelde, die ik vervolgens in gedachten steeds opnieuw beleefde. Maar later besepte ik dat ik degene was die het mes hanteerde. Ik wist zelfs welk mes ik zou gebruiken: het mes uit de keuken met die overdreven grote kartels. Ik zou het in mijn borst steken en zigzaggend omlaaggaan, mezelf opensnijden als met een roestige blikopener. Het was mijn hart waar ik op uit was, natuurlijk. Ik zou het er uitsnijden, dat gehate pulserende ding, en het op de tafel voor me neergooien. Dan zou ik een hamer pakken en het, terwijl het nog sloeg, tot moes slaan.

Na het gesprek over jullie excessieve binding gingen de sluizen pas echt open. Ik vond Susan vroeger altijd een beetje – en vat dit als je blijft niet verkeerd op – eendimensionaal. Ze deed altijd zo nuchter en praktisch over alles, net alsof ze niet echt heel diep kon voelen. Maar zoals ik al zei, gisteravond zag ik een totaal andere kant van haar. Het leek net alsof iemand – ik weet dat je dit een vreselijk cliché vindt – ergens een lichtje in haar had ontstoken. Ze straalde zo’n tevreden gloed uit dat het echt hartverwarmend was om te zien. Ze vertelde me alles over jullie trip volgende maand, wanneer jullie op zoek gaan naar een huis ‘in een schitterend onontdekt deel van Kroatië’. Toen ze dat vertelde herinnerde ik me onwillekeurig hoe je had lopen vloeken en tieren vanwege haar hardnekkige plannen om een vakantiehuisje in het buitenland te kopen. ‘We kennen daar niemand. Waar zouden we het over moeten hebben, als ik daar met haar alleen zit?’ had je radeloos uitgeroepen. ‘Elke minuut daar wordt een hel, omdat ik daar alleen met jou zou willen zijn.’

Susan, met haar geweldig pragmatische aard, had zich erin verdiept en een deel van Kroatië gevonden dat nog niet zo in trek is en waar je bijna ‘voor niets’ nog een schitterend oud huisje kunt vinden, vol karakter, vlak aan zee.